

Udeleženke muzejske delavnice v Frauen Museum – Museo delle Donne, Merano (foto: Mary Ann Sing, 26. 8. 2025).

MUZEJI, ŽENSKÉ IN SPOLNO MOTIVIRANO NASILJE

Muzejska delavnica IAWM, Merano, 24.–27. avgust 2025

Konec poletja je v Meranu potekala 7. mednarodna konferenca International Association of Women's Museums (IAWM). Organizacija, ustanovljena leta 2012, povezuje muzeje žensk, različne iniciative in posameznice, ki delujejo na področju ženskega zgodovinjstva, enakopravnosti spolov, se povezujejo v boju proti diskriminaciji pa tudi v prizadevanjih za enakovredno obravnavanje ženskih zgodb in promociji njihove vloge v kulturi, umetnosti, izobraževanju in raziskovanju. Muzej novejšje zgodovine Celje se je organizaciji pridružil pred leti, ko je omenjene teme preučeval z namenom priprave občasne razstave (P)ostati ženska.

Pred formalnim delom konference, ki jo pripravijo vsake štiri leta, je tokrat potekala muzejska delavnica z naslovom Cartographies of Interruption and Influence: Feminist Educational and Institutional Strategies in Museums in Response to Gender-Based Violence. Delavnico je organizirala mednarodna mreža feminističnih pedagoginj

Feminist Imaginary Research Network, ki na kreativen način razkriva in prekinja patriarhalne in kolonialne epistemologije ter uveljavljene politike spolov. Vodja mreže Darlene Clover se ukvarja s feminističnim izobraževanjem odraslih in svoje delo prepleta s praktičnimi izvajanji, ki smo jih spoznale tudi na delavnici.

Konferenca ni naključno potekala v južnotirolskem zdraviliškem mestu v Italiji. Tam že od leta 1993 deluje dvojezični muzej Frauen Museum – Museo delle Donne, ki ga je ustanovila zasebna zbiralka Evelyn Ortner. Iz zbirke oblačil in nakita je z leti prerasel v kulturno središče, kjer poleg stalne in občasni muzejskih razstav organizirajo in gostijo še veliko različnih dogodkov in srečanj, se vključujejo v raziskovalne projekte in so poleg tega ene najdejavnejših članic IAWM.

Muzejska delavnica je vključevala predavanja, izkustvene delavnice, ki spodbujajo angažirane načine kuriranja, in feministično vodenje po mestu. Predavanja so bila razde-

* Urška Repar, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja, višja kustodinja, Muzej novejšje zgodovine Celje; urska.repar@mncz.si.

ljena v šest tematskih sklopov: o nasilju, femicidu in vojni agresiji, a tudi opolnomočenju, povezovanju in strategijah preseganja z nasiljem povzročenih osebnih in družbenih travm. V poročilo sem vključila povzetke tistih predavanj in razprav, katerih vsebine lahko prenesemo v delovanje muzejev pri nas in iz njih črpamo znanje in inspiracije za delo. Predstavljam jih po vsebinskih sklopih.

Nasilje in femicidi

Cikel predavanj je začela Elke Krasny, ki je predstavila, kako lahko muzeji sodelujejo v boju proti nasilju nad ženskami. Predstavila je primer protestnega performansa proti spolnemu nasilju nad ženskami in LGBTQ-skupnostmi *Un violador en tu camino (A Rapist in Your Way)*, ki ga je Colectivo LASTESIS leta 2019 izvedel v Čilu in je prerasel v viralno in tudi globalno gibanje. Zelene rutice, ki so jih nosili protestniki in protestnice, so bile vključene v muzejsko razstavo *High on Tide* umetnice Fernande Laguna. London Design Museum je kolektiv za njihov protestni performans nagradil. Elke Krasny je opozorila tudi na kampanjo UN Women *16 Days of Activism against Gender-Based Violence*, ki se začne 25. novembra, na dan boja proti nasilju nad ženskami, in bi se ji lahko pridružili tudi muzeji.

Z etnografskim filmom o družini protestnika iz muslimanske manjšine v kraju Tak Bai na Tajskem, ki je bil žrtev policijskega nasilja, je srečanje nadaljevala Walai Buppha. Film prikazuje, kako z uporabo pokojnikovih predmetov in z obujanjem spominov ohranjajo družinsko dediščino. Obujanje spominov je ob pomanjkanju dokazov odigralo pomembno vlogo tudi v sodnih procesih. Walai Buppha je muzeje pozvala k dejavnemu vključevanju žensk, ki v skupnostih najpogosteje negujejo in prenašajo osebne in kolektivne zgodbe. Muzeji s tem postajajo t. i. *safe spaces* (varni prostori), ki po besedah avtorice »niso le ustvarjeni, temveč soustvarjeni«. Soustvarjanje varnih prostorov je bil tudi namen delavnic, ki jih je v Costa Rici organizirala Claudia Mandel-Katz. Ženske, ki so bile žrtve nasilja, so svoje zgodbe izražale z vezenjem v tekstilni skupnosti. Z repliko je Elke Krasny problematizirala uporabo koncepta *safe space* kot prostora, kjer naj bi se ženske počutile dovolj varne, da podelijo svoje izkušnje; prav iz tega razloga je svetovala uporabo pojma *safer space*, 'varnejši prostor'. Vprašala se je, ali takšen prostor lahko ponudijo tudi muzeji z institucionaliziranim načinom delovanja.

Vzpostavljanje povezav

Tako feminizem kot muzeji so del urbanega prostora – oboje se redkeje pojavlja v ruralnem okolju. Zato se direktorici Stefanii Pitscheider Soraperra zdi bistveno, da muzej žensk v Avstriji deluje v vasi Hittisau, v skupnost namreč vnaša vsebine, ki pomembno presegajo širino kulturnega življenja, ki bi ga tukaj pričakovali. Po njenih besedah je namreč o vprašanih pravic, enakopravnosti in miru še zlasti pomembno razpravljati v okoljih, kjer po navadi pre-

vladuje poenotena naracija. Opozorila je, da navsezadnje prav v ruralnih okoljih pretehtajo glasovi volivk in volivcev, zato je še zlasti v obdobju vračanja h konservativnim politikam treba prav v teh okoljih odpirati razprave o pomembnih družbenih vprašanjih.

Družbenemu in političnemu nadzoru so še zlasti podvržene reproduktivne pravice. Nekaj primerov, kako se s to tematiko soočajo muzeji, je na konferenci predstavila Lara Perry in ob tem navedla zanimivo razmišljanje, da muzeji pogosto govorimo o družbeni reprodukciji, zelo redko pa razstavljamo gradivo, neposredno povezano z nosečnostjo in s porodom, ki sta temelj vsakršne reprodukcije.

Militarizem in vojna

Zgodbe, ki jih o vojni pripovedujejo ženske, so precej drugačne. Gaby Franger je predstavila razstavo afganistanskih vezenin *Narrative Textiles that Cry Out* v Museum Women's Culture Regional-International. Z vezeninami ženske komunicirajo, dokumentirajo vsakdanje življenje ter v svet pošiljajo sporočila o nasilju, zatiranju in pomanjkanju. Šivanko je označila kot edino orodje odpora, ki je pod talibani preostalo ženskam.

Tetiana Chernetska iz Harkova v Ukrajini je predstavila delovanje muzeja med vojno. Razstava *HerStory of War*, ki je prikazovala odzive žensk na začetek vojne, je bila na ogled na postaji podzemne železnice, kamor se ljudje od začetka vojne pogosto zatečejo. To je tudi obrat v percepciji podzemne železnice iz (predvsem za ženske) potencialno nevarnega v varen prostor.

Institucionalne strategije

Burcu Yılmaz Gündüz, ki je predstavljala Istanbul Women's Museum, in Meral Akkent, vodja virtualnega Istanbul Women's Museum, sta v ločenih predstavitvah govorili o delovanju pod avtoritarno oblastjo v Turčiji in o strukturnem nasilju nad ženskami. Ob kratenju pravic in onemogočanju svoboščin sta poudarili vlogo muzejev žensk, ki se od preostalih muzejev razlikujejo po tem, da so prostori solidarnosti in ohranjanja dediščine. Burcu Yılmaz Gündüz namreč poudarja, da ženske v drugih turških muzejih niso našle vsebin, ki bi odražala njihova zanimanja.

Zelo konkreten primer feminističnega kuriranja razstav sta Micki Voelkel in Shelli Henehan podali v predstavitvi *Restructuring the Narrative of Miss Laura's Social Club*. Muzej, urejen v nekdanjem bordelu, je sprva temeljil na mitih in legendah ter glamuriziral zgodbe o prostituciji. Z analizo in s kritično refleksijo sta te pripovedi dekonstruirali in namesto populistične vsebine zdaj muzejska naracija sledi dejanski zgodovini in ponuja avtentičen vpogled v preteklost bordela iz viktorijanskega obdobja.

Kreativne prakse

Precej drugačno muzejsko delovanje je Samba Yonga prikazala s projektom *The Power of Digital Technologies to (Re)Write Herstories*, ki ga izvaja *Women's History Museum* v Zambiji. V družbah, za katere avtorica trdi, da ne poznajo klasičnega koncepta zgodovinskega muzeja, nosilci dediščine pa so ljudje sami, se znanje prenaša ustno in v živo, zato so temu prilagojeni tudi beleženje, hranjenje in predstavitve. Z uporabo sodobnih tehnologij spodbujajo ohranjanje tradicionalne ženske dediščine, vendar na danes družbeno funkcionalen način. Namen ženskega muzeja je vračati znanje in vpliv v roke žensk ter uresničevati pomembne dekolonialne prakse ponovnega privzajanja integritete in moči.

Po mojem mnenju so najbolj neposredno predstavitve, ki jo lahko prenesemo v muzejsko prakso, pripravile Maggie McColl, Egenur Öztelli in Claudia Aucello. Opozorile so, da bi morali muzeji zgodovino prenehati prikazovati s prevladujočega moškega stališča ter vanje dejavno vključiti izkušnje in spomine žensk in drugih spolno marginaliziranih skupin. Tako bi bila zgodovina bolj celovito in vključujoče predstavljena. Kako to narediti, so prikazale na primeru *Mackintosh House* v muzeju *Hunterian*, razstave o škotskem umetniškem paru, ki temelji na življenjski zgodbi Charlesa Mackintosh. Šele z raziskovanjem življenjske zgodbe Margaret Macdonald Mackintosh in vpogledom v njeno lastno ustvarjanje, se je izrisala celotna zgodba, v kateri sta oba enakopravno zastopana in so njune zasluge pravično razdeljene. S to reinterpretacijo je Margaret Macdonald Mackintosh postala avtonomna ustvarjalka s svojimi interesi in uspehi. Pri obravnavi dediščine s stališča spola je zelo pomembna občutljiva raba jezika. To je mnogo več kot uporaba specifičnih končnic. Kot je v zadnjem delu predstavitve opozorila Egenur Öztelli, v muzejskih katalogih in dokumentaciji pogosto umanjajo gesla, s katerimi bi celovito zajeli vsebino muzejskega gradiva. Z ženskami povezani predmeti so namreč po navajanju Egenur Öztelli najpogosteje označeni z zelo širokimi opredelitvami, kot sta na primer *domestic life* (,domače življenje') in *health* (,zdravje'). Kot primer dobre prakse je navedla *Glasgow Women's Library*, ki označevanje gradiva in obogatitev metapodatkov izvaja kot feministično intervencijo, s katero izzivajo obstoječe klasifikacijske sisteme ter povečujejo vidnost ženskih izkušenj in ustvarjalnosti.

Izzivi in sanje

Sklop predavanj je končala Mansoureh Shojaee iz virtualnega muzeja *The Museum of Iranian Women's Movement*, ki zaradi politične represije deluje v eksilu in z razstavo *From Evin with Love* gostuje po Evropi. Izjemno zbirko predmetov so prispevale zapornice ženskega zapora v Teheranu, kjer je bila zaprta tudi predavateljica. Njena predstavitve, v kateri je prepletla emocionalni pogled na trenutno situacijo v svetu in aktivistični odziv, je bila hkrati poziv muzejem, da jasno in tudi javno podpremo tiste, ki to v dani situaciji potrebujejo – vse, ki trpijo in umirajo zaradi vojn, tiste, ki jih zatirajo politični režimi ali trpijo zaradi drugih oblik agresije.

Zaključek

Poleg spolno motiviranega nasilja in muzejskih odgovorov nanj sta bili številnim prispevkom skupni še dve temi: ustvarjanje prostorov – fizičnih, miselnih ali skupnostnih – ter razmerje med avtoritarizmom, vojno, mirom in nasiljem. To povzema eden od komentarjev po predstavitvi prispevkov, in sicer, da muzeji ustvarjamo prostor, v katerem se ponovno sprašujemo, kako se v določenih zgodovinskih in družbenih okoliščinah oblikujejo pomeni miru in avtoritarizma. Ponovno pa bi se lahko vprašali tudi, kako in zakaj je spolno motivirano nasilje prisotno v naši družbi in ga ne prekineta ne mir in ne materialna blaginja, hkrati pa v muzejih skoraj ni sledi, da se je to kadarkoli v zgodovini zgodilo. S tem smo del družbenega molka, ki ga prekinjajo le občasne (čeprav pogoste) medijske objave o tragičnih dogodkih ter promocijske kampanje nevladnih organizacij proti nasilju.

Kot ne mir ne vojna nista enaka za različne spole, tudi razumevanje muzejskega dela s feminističnega stališča odpira različna spoznanja in priložnosti za premislek. Čeprav večina članic IAWM deluje v drugačnih razmerah kot muzeji pri nas – večinoma kot nevladne organizacije, nekatere celo brez muzejskih prostorov ali zbirk – lahko iz njihovega delovanja črpamo dragocene lekcije za ovrednotenje lastnega dela. Z izbiranjem tematik, z družbeno angažiranimi metodami in vključevanjem marginaliziranih družbenih skupin namreč uspešno udeležujejo temeljna muzejska načela: inkluzivnost, prikaz različnih zgodb, interseksionalnost ter zavzemanje za pravičnost, enakopravnost in mir.

